

**STRATEGIJA DELOVANJA KNJIŽNICE
MEDVODE V OBODOBJU 2020-2025**

Analiza lokalnega okolja, Analiza uporabnikov, SWOT Analiza

Kazalo vsebine

1.	Proaktivna podpora knjižnice lokalni skupnosti.....	3
2	Svetovni trendi	4
3	Analiza lokalnega okolja: Profil delovanja Knjižnice Medvode.....	5
3.1	Dostopnost: mreža in odprtost.....	5
3.1.1	Odprtost knjižnice	5
3.2	Knjižnične vloge in poslanstvo	5
4	Knjižnične storitve	6
4.1	Knjižnična zbirka	6
4.1.1	Gradivo in viri	6
4.1.2	Finančna sredstva za nakup knjižničnega gradiva.....	8
4.1.3	Finančna sredstva za gradnjo knjižnične zbirke v strateškem obdobju.....	8
5	Profil lokalne skupnosti.....	10
5.1	Demografski podatki	10
5.1.1	Vzgoja in izobraževanje v občini Medvode	11
5.1.2	Zdravstveno varstvo in sociala	11
5.1.3	Kulturna dediščina.....	12
5.1.4	Nesnovna kulturna dediščina.....	13
5.1.5	Nesnovna kulturna dediščina – osebe, ki so dosegle več	16
5.1.6	Društveno življenje v krajih občine Medvode.....	18
5.2	Analiza zadovoljstva uporabnikov	18
5.2.1	Splošna ocena zadovoljstva uporabnikov Knjižnice Medvode	19
5.2.2	Zadovoljstvo s ponudbo knjižničnega gradiva	19
5.2.3	Zadovoljstvo s prireditvami za uporabnike v Knjižnici Medvode	20
5.3	SWOT (4P) analiza elementov, ki vplivajo na delovanje Knjižnice Medvode.....	20
5.3.1	Prednosti.....	20
5.3.2	Pomanjkljivosti.....	21
5.3.3	Priložnosti.....	23
5.3.4	Prepreke.....	24

1. PROAKTIVNA PODPORA KNJIŽNICE LOKALNI SKUPNOSTI

Strokovni delavci Knjižnice Medvode želimo s strategijo za obdobje od leta 2021 do 2026 tlakovati pot do uresničevanja ciljev. Cilje smo izbrali na podlagi ugotovitev različnih analiz, na podatkih, izračunih, skratka na dejstvih in ne zgolj na naših mnenjih. Odločanje na podlagi dejstev in z veliko zalogo strokovnega znanja je značilnost pričujoče strategije.

S strategijo smo opredelili glavna področja, v katera vlagamo naše resurse v prihodnjem obdobju. Pri tem imamo v mislih potrebe uporabnikov in tudi proaktivnost, ki jo razumemo kot načrtno in ciljno delovanje knjižnice glede na ugotovljene potrebe, ki vključuje tudi vrednotenje rezultatov. Knjižnica ravna spodbudno in odgovorno glede na razpoložljive možnosti. (Strokovna priporočila in standardi¹, 2018, str. 19). Strokovna priporočila in standardi do leta 2028 so zato v ospredje postavila knjižnične vloge, ki se oblikujejo prav na podlagi analize lokalnega okolja, torej na podlagi potreb uporabnikov. S tem se odmikamo od središčne vloge knjižnične zbirke in številčnih opredeljevanj in v središče postavljamo uporabnika in kakovost. Te trditve povzema tudi spodnja tabela (Christoffersen, Petersen², 2017, str. 3):

Klasična knjižnica	Proaktivna knjižnica
Uporabniki prihajajo v knjižnico	Knjižnica prihaja k uporabnikom
Nasveti strokovnjakov	Nasveti kolegov
Zbirka je v središču zanimanja	Uporabniki so v središču zanimanja
Omogočanje dostopnosti in prezentacije	Učenje in vpletenost uporabnikov
Obisk in izposoja	Fokusiranje na vplive in ciljne skupine
Knjižnični sistem kot ključni sistem	Upravljanje odnosov

Odločitev za proaktivno delovanje terja analize lokalnega okolja in potreb uporabnikov. Zato smo naredili naslednje analize kot izhodišča za določanje strateških ciljev:

- Analiza lokalnega okolja
- SWOT analiza
- Analiza zadovoljstva uporabnikov

Za analizo lokalnega okolja smo uporabili vzorec iz Strokovnih priporočil in standardov (str. 58), v katerem je analiza zasnovana kot situacijska analiza. Pred analizami pa je potreben pregled svetovnih trendov, ki bodo v prihodnosti narekovali vsebino knjižničnih dejavnosti in storitev.

¹ Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028). (2019). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

² Libraries. Christoffersen, M. in Petersen, F. (2017). In Copenhagen Libraries are Everywhere. Paper presented at: IFLA WLIC 2017 – Wrocław, Poland Solidarity. Society. in Session 243 - Metropolitan Libraries. <http://library.ifla.org/1643/1/243-christoffersen-en.pdf>

2 SVETOVNI TRENDI

Pregledali smo svetovne knjižničarske trende, kakor jih povzema na podlagi sodelovanja svetovnih strokovnjakov tudi svetovna knjižničarska organizacija IFLA³. Ugotavljajo naslednja ključna področja razvoja:

- Globalno informacijsko okolje
- Online izobraževanje
- Zasebnost v digitalnem okolju
- Priložnost za pojav novih gibanj v digitalnem okolju
- Vpliv novih tehnologij
- Digitalizacija in spremembe v rabi ter varnosti interneta
- Povezovanje knjižnice in lokalne skupnosti

IFLA pri trendih poudarja še naslednje ugotovitve:

1. Premik delovanja v digitalno okolje je zamajalo nekaj osnovnih knjižničarskih načel: to sta varovanje zasebnosti in enakost. Zasebnost je ogrožena, neenakost pa se povečuje. Knjižnica se temu lahko prilagodi tako, da deli znanja, spretnosti, orodja in ideje, ki uporabnikom pomagajo pri varovanju zasebnosti in premagovanju neenakosti v digitalnem svetu z dostopom in opolnomočenjem (str. 9).
2. Erozija znanja se rezultira tudi v širjenju lažnih novic (fake news) in dezinformacij (str. 10).
3. Internet ni več varen prostor, zato naj knjižnične redefinirajo svoje vrednote in javni interes (str. 12).
4. Knjižnice morajo ponujati možnosti za pridobivanje znanja ne samo o rabi interneta, pač pa tudi razumeti delovanje interneta (npr. facebook lahko zbira podatke o posameznikih).
5. 5. Povezovanje knjižnice in lokalne skupnosti, sodelovanje z okoljem na neprofitni bazi.

Trende upošteva tudi strategija Knjižnice Medvode pri strateškem področju partnerstva in pridobivanje znanja.

³ IFLA trend reports update 2018. Prevezeto 2. 12. 2020 s spletne strani: <https://trends.ifla.org/update-2018>

3 ANALIZA LOKALNEGA OKOLJA: PROFIL DELOVANJA KNJIŽNICE MEDVODE

3.1 DOSTOPNOST: MREŽA IN ODPRTOST

Knjižnica Medvode deluje za območje občine Medvode, kjer je 1. julija 2020 živel 16.781 prebivalcev.

Preglednica 1: Gibanje števila prebivalstva v občini Medvode 2016-2020

2016	2017	2018	2019	2020
16.123	16.346	16.488	16.651	16.781

Vir: SiStat. Pridobljeno 2. 12. 2020 s spletne strani <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05C4002S.px>

Knjižnica Medvode deluje v naselju Medvode, kjer zagotavlja storitve za vse prebivalce občine, zaradi odlične lokacije ob glavni prometni povezavi z Ljubljano pa je knjižnica zanimiva tudi za prebivalce sosednjih občin. Knjižnica Medvode je bila do 31. marca 2009 vključena v Mestno knjižnico Ljubljana, od takrat naprej pa je organizirana kot samostojni zavod. Ustanoviteljica Občina Medvode se je odločila obdržati tudi storitve potujoče knjižnice, ki jih izvaja Mestna knjižnica Ljubljana. Bibliobus zagotavlja storitev izposoje na petih postajališčih: v Trnovcu, Sori, pri domu starejših v Medvodah, na Zbiljah in v Smladniku.

S tremi premičnimi zbirkami širimo bralno kulturo v različna okolja: Kulturni dom Medvode, Pastoralni dom v Preski in Središče za naravno učenje Samorog.

3.1.1 Odprtost knjižnice

Knjižnica Medvode je za uporabnike odprta šest dni na teden. V ponedeljek, torek, sredo in petek je knjižnica za obiskovalce odprta 10 ur (9-19), v četrtek 5 ur (9-14), 5 ur pa je odprta tudi v soboto (7.30-12.30). Julija in avgusta deluje knjižnica po poletnem urniku: ponedeljek, torek sredo (13-19), četrtek in petek (9-15).

3.2 KNJIŽNIČNE VLOGE IN POSLANSTVO

Ocenjujemo, da smo, kljub pomanjkanju prostora in tudi knjižničnega gradiva, uspešni pri naslednjih knjižničnih vlogah:

- Razvoj predbralne pismenosti
- Bralna kultura in pismenost otrok
- Pridobivanje znanja
- Vključevanje članov lokalne skupnosti v družbo
- Domoznanska dejavnost
- Spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti

Na uspeh sklepamo po številu obiska, obratu knjižničnega gradiva, zlasti pa po tem, da imamo za vsako od zgoraj naštetih vlog že razvite in uveljavljene projekte (npr.: pravljичne urice, bralna značka

Medvodko bere, Medvoška knjižna transverzala, bralna značka za odrasle, digitalizirano domoznansko gradivo, obsežna partnerstva ...).

Ne moremo pa nuditi storitev, za katere potrebujemo dodatne prostore, ločene od oddelka izposoje, oziroma so te storitve močno okrnjene. Tako sploh ne nudimo računalniškega opismenjevanja, saj za večje skupine nimamo ustreznega prostora in tudi za to dejavnost namenske opreme. Vse prireditve lahko izvajamo le izven urnika, namenjenega za izposajo, kar seveda zmanjšuje nabor ponudbe, ki je uveljavljena v splošnih knjižnicah drugje v Sloveniji. Prav tako zaradi neustreznega prostora ne moremo pritegniti določenih ciljnih skupin (mladostnikov) in še več družin k uporabi knjižničnega gradiva, saj je na oddelku za otroke tesno in neudobno. Prav tako ne moremo širiti ponudbe uporabe igrač, po katerih je veliko povpraševanje. In prav tako ne moremo izpolniti vloge informacijskega središča lokalne skupnosti. Lahko sklenemo, da poslanstva knjižnice zaradi pogojev dela v celoti ne izpolnjujemo.

4 KNJIŽNIČNE STORITVE

Storitve načrtujemo na podlagi trendov, ki jih kažejo kazalniki uspeha. Te smo ocenjevali v okviru polletnega in letnega poročila, posamezne kazalnike uspeha pa spremljamo na dnevni, mesečni in letni ravni (obisk knjižnice, število uporabnikov, ki so koristili storitev izposoje, število transakcij za izvedbo izposoje gradiva, število dogodkov, število obiskovalcev na dogodku, objave v medijih, število uporabnikov interneta, blagajniški iztržki). Prav tako spremljamo porabo ključnih resursov, ki so potrebni za tekoče in neovirano delovanje zavoda (poraba električne energije, toplotne energije, vode, telefonskih impulzov in prenosa podatkov, obseg uporabe kopirnega stroja) in imajo pomemben vpliv na poslovni uspeh zavoda.

4.1 KNJIŽNIČNA ZBIRKA

4.1.1 Gradivo in viri

Po Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (za obdobje 2018-2028) knjižnica redno dopolnjuje knjižnično zbirko glede na kriterije, določene v dokumentu politike izgradnje knjižnične zbirke. Kriteriji za izbor knjižničnega gradiva so ugled avtorja, urednika ali založnika, pozitivne ocene, interes prebivalcev, ocenjene potrebe v lokalni skupnosti, raven zahtevnosti vsebine, novost vsebine, zastopanost posameznega vsebinskega področja v zbirki, ciljna javnost, ki jo publikacija nagovarja, logičnost predstavitve posamezne teme, estetska vrednost, fizične značilnosti (format, vezava) gradiva, ujemanje z obstoječo knjižnično zbirko ter cena.

Knjižnično zbirko sestavljajo knjižno (knjige, brošure in tiskane serijske publikacije) in neknjižno gradivo (glasbeni tiski, kartografsko gradivo, AV–gradivo, igrače, drobni tiski, multimedijsko gradivo).

Preglednica 2: Uspešnost gradnje knjižne zbirke

	Kazalci uspešnosti SI_2019 (1)	Realizacija		Indeks (3) / (1)	Indeks (3) / (2)
		2018 (2)	2019 (3)		
A.2.1 Knjižnična zbirka na potencialnega uporabnika	5,72	5,29	5,25	92	99
A.2.3 Prirast gradiva na 1000 potencialnih uporabnikov	208,29	202,8	230,85	111	114
A.2.5 Prirast gradiva na zbirko (v %)	3,64	3,83	4,39	121	115
A.2.7 Odpis gradiva na zbirko (v %)	2,48	2,23	4,12	166	185
(A) Obrat gradiva na knjižnično zbirko (v %)	1,95	3,65	3,95	203	108
D.1.1 Sredstva za nakup gradiva na potencialnega uporabnika (v EUR)	3,46	3,89	3,91	113	101

Vir podatkov: Portal slovenskih splošnih knjižnic

Knjižnična zbirka je konec leta 2019 štela skupaj 88.401 enot gradiva, od tega 76.764 enot knjižnega gradiva ter 11.637 enot neknjižnega gradiva. *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice* (2019, str. 36) priporočajo, da so v knjižnični zbirki vsaj 4 enote knjig in brošur na prebivalca, vendar jih v zbirki ne sme biti manj kot 10.000 enot. Isti dokument tudi priporoča 100 naslovov periodičnega tiska, kar tudi presegamo, saj smo leta 2019 smo imeli na voljo 110 enot periodičnega tiska. Navedena priporočila torej dosegamo, kazalec uspeha A.2.1 (*Preglednica 2*) pa nas opominja, da je obseg knjižnične zbirke manjši od slovenskega povprečja. Kazalec uspeha A.2.1 je zgolj namenjen ocenjevanju relativne velikosti knjižnične zbirke, ki je na voljo uporabnikom, obseg knjižnične zbirke pa sam po sebi ne govori o kakovosti knjižnične zbirke.

»Priporočeno razmerje med leposlovnim in strokovnim gradivom je do 50 % naslovov leposlovnega gradiva, z velikostjo knjižnice se praviloma večja delež strokovnega gradiva. Delež knjižničnega gradiva za predšolske otroke, šolske otroke in mladostnike je praviloma 30 %. Knjižnica pri tem smiselno upošteva delež teh skupin med prebivalci ter prioritete med knjižničnimi vlogami« (*Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice*, 2019, str. 35). V letu 2019 je bilo v sestavi zbirke 46 % leposlovnega gradiva, 30 % zbirke je bilo namenjenih mladini do 15. leta. Odstotek leposlovja se je v zadnjih letih povečeval, zmanjšalo pa se je povpraševanje uporabnikov po strokovnem gradivu, saj številni drugi mediji prinašajo vedno več strokovnih vsebine. Knjižnična zbirka glede na razmerje otroci - odrasli dosega priporočila. Dejstvo, da je lokacija knjižnice v bližini vrtcev in treh osnovnih šol, pojasnjuje razloge, da odstotek gradiva za otroke presega priporočila.

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019, str. 36) priporočajo letni prirast vsaj 250 inventarnih enot gradiva na 1000 potencialnih uporabnikov in priporočajo redno odpisovanje gradiva

glede na kriterije, ki so določeni v dokumentu nabavne politike, s tem da je priporočena letna stopnja odpisa od 5 do 10 % celotne zbirke. Kazalec A.2.3 (*Preglednica 2*) kaže, da zgoraj navedena priporočila o letnem prirastu gradiva še ne dosegamo. V prihodnjem strateškem obdobju bodo potrebna dodatna finančna sredstva, da bi priporočen prirast gradiva. Bolj uspešni smo že sedaj pri odpisu knjižničnega gradiva (kazalec A.2.7), saj z njim pomembno vplivamo na aktualnost knjižnične zbirke.

Zagotavljamo raznovrstno gradivo v različnih oblikah in na različnih medijih. Glede na potrebe uporabnikov in v želji, da dopolnimo zbirko z novimi mediji, smo se v letu 2014 pridružili servisu Biblos, ki zagotavlja in omogoča izposajo e-knjig v slovenskem jeziku. Naši uporabniki so imeli konec leta 2019 na voljo 766 naslovov e-knjig, v letu 2020 pa smo se s 100 naslovi vključili v storitev izposoje zvočnic, ki jih zagotavlja podjetje Audibook.

4.1.2 Finančna sredstva za nakup knjižničnega gradiva

Na osnovi dostopnih podatkov smo pripravili pregled financiranja nakupa knjižničnega gradiva v zadnjih desetih letih (*Preglednica 3*). Ugotovimo lahko, da so se sredstva za nakup gradiva zmanjšala tako na ravni celotne države kot tudi v samem zavodu. Na ravni države sta vidna dva preloma: prvo znižanje financiranja je opazno v letu 2012, drugo znižanje sredstev za nakup gradiva pa se je zgodilo v letu 2014. Na ravni zavoda je viden en sam, občuten prelom v nižanju sredstev za nakup knjižničnega gradiva, ki se je zgodil leta 2015. Če primerjamo leto 2010 z letom 2019, ugotovimo, da so se v Sloveniji sredstva za nakup gradiva na letni ravni zmanjšala za 1,3 milijona EUR (-16 %), v Knjižnici Medvode pa smo imeli leta 2019 kar za 45 tisoč EUR (-45 %) manj sredstev za nakup gradiva kot leta 2010.

Preglednica 3 Sredstva za nakup knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika (v EUR)

Knjižnica <i>Medvode</i>	7,17	6,84	6,69	6,81	5,74	4,03	4,36	4,32	3,89	3,91
Slovenija	4,19	4,15	3,69	3,68	3,37	3,28	3,28	3,36	3,33	3,46

Vir podatkov: Portal slovenskih splošnih knjižnic in Podatkovna baza SiStat

Preglednica 4: Izposoja na dom, zaloga in obrat gradiva po strokah (vrstilci UDK) v letu 2019

	0	1	2	3	5	6	7	82	9
Izposoja gradiva	12.696	17.347	3.204	13.888	11.533	24.294	30.047	158.341	16.402
Zaloga gradiva	5.879	4.190	2.039	7.830	2.983	7.589	14.904	35.825	6.551
Obrat	2,16	4,14	1,57	1,77	3,867	3,20	2,02	4,42	2,50

Naslovi stolpcev: 0 – Splošno; 1 – Filozofija. Psihologija; 2 – Verstvo. Mitologije; 3 – Družbene vede; 5 – Naravoslovne vede; 6 – Uporabne vede; 7 – Umetnost. Arhitektura. Glasba. Fotografija. Šport; 80 – Jezikoslovje; 82 – Književnost; 9 – Domoznanstvo. Zemljepis. Biografije. Zgodovina

4.1.3 Finančna sredstva za gradnjo knjižnične zbirke v strateškem obdobju

Pri pripravi projekcije gradnje knjižnične zbirke smo upoštevali naslednje predpostavke:

- Število prebivalcev občine Medvode na dan 1. 1. 2020 je bilo 16.829.

- V letu 2020 sta financerja (MK RS in občina Medvode) za nakup namenila 68.170 EUR.
- Skupni letni prirast prebivalstva 10/1000 prebivalcev občine.
- V letu 2020 so bila sredstva za nakup knjižničnega gradiva 68.170 EUR
- Povprečna cena enote knjižničnega gradiva je 18,50 EUR

Preglednica 5: Projekcija rasti knjižnične zbirke (priporočen prirast 250 enot knjižničnega gradiva na 1000 potencialnih uporabnikov dosežemo že v prvem letu strateškega obdobja 2021-2025)

2020	2021	2022	2023	2024	2025
88.723	89.423	89.923	90.323	90.523	90.623
3.775	4.249	4.292	4.335	4.378	4.422
3.477	3.549	3.792	3.935	4.178	4.322

Pripravili smo dve projekciji gradnje knjižnične zbirke v petletnem strateškem obdobju, pri obeh projekcijah se priporočenemu odpisu gradiva zgolj korakoma približujemo:

- priporočen prirast 250 enot knjižničnega gradiva na 1000 potencialnih uporabnikov dosežemo že v prvem letu strateškega obdobja 2021-2025 (Preglednica 5);
- priporočen prirast 250 enot knjižničnega gradiva na 1000 potencialnih uporabnikov dosežemo zvezno s petimi koraki znotraj petletnega strateškega obdobja 2021-2025 (Preglednica 6).

Preglednica 6: Projekcija rasti knjižnične zbirke (priporočen prirast 250 enot knjižničnega gradiva na 1000 potencialnih uporabnikov dosežemo s petimi koraki znotraj petletnega strateškega obdobja 2021-2025)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Knjižnična zbirka (št. izvodov)	88.723	88.773	88.873	88.973	89.073	89.173
Prirast gradiva (število izvodov /1000 potencialnih uporabnikov)	224	230	235	240	245	250
Odpis gradiva (% knjižnične zbirke)	3,9%	4,3%	4,4%	4,6%	4,7%	4,8%
Sredstva za nakup knjižničnega gradiva (v EUR)	68.170	72.323	74.635	76.985	79.375	81.804

Koračno povečevanje prirasta gradiva (Preglednica 6) je finančno manj zahtevno, saj za njegovo izvedbo v celotnem strateškem obdobju potrebujemo manj sredstev (44.272 EUR). Če želimo priporočen prirast gradiva doseči že prvo leto strateškega obdobja (Preglednica 5), ki ga v nadaljevanju vzdržujemo do konca strateškega obdobja, pa je potrebno nekoliko več sredstev (60.153 EUR), sploh pa je zahtevno prvo leto, ko potrebujemo kar 10.500 EUR več sredstev kot leta 2020.

5 PROFIL LOKALNE SKUPNOSTI

5.1 DEMOGRAFSKI PODATKI⁴

Občina Medvode je del osrednjeslovenske statistične regije. Meri 78 km². Po površini se med slovenskimi občinami uvršča na 87. mesto, na 28. mesto pa po številu prebivalcev. Statistični podatki za sredino leta 2020 kažejo naslednje:

- V občini je med 16.781 prebivalci živel 8.390 moških in 8.391 žensk.
- Na kvadratnem kilometru površine občine je živel povprečno 216 prebivalcev; torej je bila gostota naseljenosti tu večja kot v celotni državi (102 prebivalca na km²).
- Povprečna starost medvoških občanov je bila 42,8 leta in je bila nižja od povprečne starosti prebivalcev Slovenije (43,4 leta). Povprečna starost prebivalcev v občini se dviga v povprečju počasneje kot v celotni Sloveniji.
- Med prebivalci občine je bilo število najstarejših – tako kot v večini slovenskih občin – večje od števila najmlajših: delež prebivalcev, starih 0–14 let, je 16,6, delež starih 65 let ali več pa je 19,9. Vrednost indeksa staranja tako znaša 121,4 in je nižji od vrednosti indeksa staranja za celotno Slovenijo (ta je bila 135,3). Podatki po spolu kažejo, da je bila vrednost indeksa staranja za ženske (139,1) višja od indeksa staranja za moške (104,7).

Preostali statistični podatki za leto 2020 še niso na voljo. Statistični podatki za leto 2019 kažejo o občini naslednjo sliko:

- Število živorojenih je bilo višje od števila umrlih. Naravni prirast na 1.000 prebivalcev v občini je bil torej v tem letu pozitiven, znašal je 0,1 (v Sloveniji -0,6). Število tistih, ki so se iz občine odselili, je bilo nižje od števila tistih, ki so se vanjo priselili. Selitveni prirast na 1.000 prebivalcev v občini je bil torej pozitiven, znašal je 15,4 (v Sloveniji 7,8). Seštevek naravnega in selitvenega prirasta na 1.000 prebivalcev v občini je bil pozitiven, znašal je 15,6 (v Sloveniji 7,2).
- V občini je delovalo 8 vrtcev, obiskovalo pa jih je 740 otrok. Od vseh otrok v občini, ki so bili stari od 1-5 let, jih je bilo 82 % vključenih v vrtec, kar je več kot v vseh vrtcih v Sloveniji skupaj (81 %). V tamkajšnjih osnovnih šolah se je v šolskem letu 2018/2019 izobraževalo približno 1.560 učencev. Različne srednje šole je obiskovalo okoli 600 dijakov. Med 1.000 prebivalci v občini je bilo 39 študentov in 10 diplomantov; v celotni Sloveniji je bilo na 1.000 prebivalcev povprečno 37 študentov in 8 diplomantov.
- Med osebami v starosti 15 let–64 let (tj. med delovno sposobnim prebivalstvom) je bilo približno 68 % zaposlenih ali samozaposlenih oseb (tj. delovno aktivnih), kar je več od slovenskega povprečja (65 %).
- Povprečna mesečna plača na osebo, zaposleno pri pravnih osebah, je bila v tej občini v bruto znesku za približno 5 % nižja od letnega povprečja mesečnih plač v Sloveniji, v neto znesku pa za približno 5 %.

- V obravnavanem letu je bilo v občini 361 stanovanj na 1.000 prebivalcev. Približno 71 % stanovanj je imelo najmanj tri sobe (tj. tri ali več). Povprečna uporabna površina stanovanja je bila 95 m².
- Več kot vsak drugi prebivalec v občini je imel osebni avtomobil (55 avtomobilov na 100 prebivalcev); ta je bil v povprečju star 10 let.
- V obravnavanem letu je bilo v občini zbranih 275 kg komunalnih odpadkov na prebivalca, to je 86 kg manj kot v celotni Sloveniji.

5.1.1 Vzgoja in izobraževanje v občini Medvode

Preglednica 7: Pregled vključenosti prebivalstva občine Medvode v vzgojo in izobraževanje

Vrtec		Osnovna šola		Srednja šola	Študij
Št. vrtecev	Št. otrok vključenih v vrtec	število OŠ	Število učencev vključenih v OŠ	Št. dijakov srednjih šol	Št. študentov
2	733	7		619	652

Vir: Podatki o vzgojno izobraževalnih inštitucijah ter vključenosti vanje po občinah v obdobju 2019/2020 (vir: SURS, 2020)

V občini Medvode varstvo otrok in predšolsko vzgojo izvajata javni zavod Vrtec Medvode, ki ima osem podružnic, in Župnijski zavod sv. Janeza Krstnika v Preski, kjer deluje Rahelin vrtec – hiša otrok Montessori, do preselitve v Vodice pa je bilo varstvo otrok in predšolska vzgoja organizirano tudi v Sori v okviru Središča za naravno učenje Samorog. V šolskem letu 2019/2020 je bilo v varstvo otrok in predšolsko vzgojo vključenih 733 otrok iz Občine Medvode.

V šolskem letu 2019/2020 je bilo v osnovno šolo vključenih 1.611 učencev, med njimi je bilo 36 učencev s posebnimi potrebami, ki obiskujejo Osnovno šolo Jela Janežiča, Podlubnik 1, 4220 Škofja Loka. Vsi ostali učenci obiskujejo eno od štirih osnovnih šol v medvoški občini: OŠ Preska, OŠ Medvode, OŠ Pirniče in OŠ Simona Jenka Smlednik. Osnovna šola Preska ima dve podružnični šoli: v Sori in na Topolu.

Vseh 219 dijakov obiskuje srednje šole izven občine Medvode, saj v občini ni srednjih šol. Največ dijakov se šola v Ljubljani, sledijo Škofja Loka, Kranj, Naklo, Radovljica ...

V študijskem letu 2019/2020 je bilo na vseh terciarnih študijskih programih vpisano 652 študentov iz občine Medvode.

5.1.2 Zdravstveno varstvo in sociala

Javno mrežo primarne zdravstvene dejavnosti v občini Medvode je zagotovljena z osnovno zdravstveno dejavnostjo v Zdravstvenem domu Medvode, ki med svojimi storitvami zagotavlja tudi nujno medicinsko pomoč.

Institucionalno varstvo starejših ljudi v občini Medvode izvajata DEOS – Center starejših Medvode, ki ponuja storitve v okviru negovalnega dela, nudi pa tudi oskrbovane garsonjere in stanovanja. Center starejših Medvode izvajata tudi storitve dnevnega institucionalnega varstva. Na območju občine Medvode

je zagotovljena tudi socialno varstvena storitev pomoč družini na domu kot socialne oskrbe na domu, ki jo na osnovi sklenjene koncesijske pogodbe izvaja zasebno podjetje.

Za invalidne osebe in osebe s težavami v duševnem razvoju v občini Medvode skrbi Društvo za pomoč osebam z motnjo v duševnem razvoju – Barka v Medvodah. Organizirani so kot neprofitna, humanitarna, dobrodelna organizacija, ki v okviru varstvenega delovnega centra nudijo dnevno varstvo, kjer uporabniki razvijajo svoje sposobnosti in interese, Invalidnim osebam in osebam s težavami v duševnem razvoju tako omogočajo aktivno vključevanja v družbeno življenje in delovno okolje ter opravljanja koristnega, vendar njihovim zmožnostim primerne dela, v okviru bivalnih enot pa nudijo tudi institucionalno varstvo, kjer uporabniki bivajo skupaj s prostovoljci in asistenti.

Socialno varstvo na območju občine Medvode pokriva javni socialni varstveni zavod CSD Ljubljana Šiška, ki ima svojo enoto, odprto za uporabnike, tudi v Medvodah.

5.1.3 Kulturna dediščina

Zaradi zgodnje poselitve, ki sega ponekod že v kameno dobo, in bogate zgodovine nasploh, se območje občine Medvode ponaša z bogato kulturno dediščino, tako materialno kot nesnovno. Kulturna dediščina je pomembna za krepitev identitete lokalne skupnosti.

Nesnovno ali živo kulturno dediščino območja predstavljajo predvsem lokalni običaji, šege in navade, krajevna in ledinska imena ter stara obrtna in rokodelska znanja, ki so se prenašala iz roda v rod. Kulturno dediščino je treba povezovati z drugimi prostorskimi vsebinami (naravno dediščino), družbenimi storitvami (kulturna dejavnost, vzgoja in izobraževanje) in gospodarskimi panogami (turizem, obrt ipd.).

Na območju občine Medvode je registrirano 152 enot kulturne dediščine, med njimi je 47 spomenikov kulturne dediščine lokalnega pomena, za vse ostale enote kulturne dediščine pa je zagotovljeno njihovo varovanje v prostorskih dokumentih.

Med spomeniki kulturne dediščine sta dve enoti arheološke dediščine (Rožnikovo gradišče na Govejku in arheološko območje Gradišče nad Zavrhom), 11 enot memorialne dediščine (rojstna hiša Jakoba Aljaža, ostale enote vsebinsko povezane s I. ali II. svetovno vojno), 13 enot profane in 20 enot sakralne stavbne dediščine ter ena enota vrtno-arhitekturne dediščine (park v dvorcu Valburga). Državnega pomena je pet spomenikov kulturne dediščine:

- Dol pri Medvodah - Hiša Dol 5,
- Goričane - Grad Goričane,
- Smlednik - Dvorec Valburga,
- Smlednik - Park dvorca Valburga,
- Žlebe - Cerkev sv. Marjete.

Med enotami kulturne dediščine, za katere je zagotovljeno varovanje v prostorskih dokumentih, je kar 17 območij, kjer se varuje arheološka dediščina, 10, enot memorialne dediščine, 13 enot sakralne (nabožna znamenja, manjše kapelice), 57 enot profane in ena enota sakralno-profane (grobna kapela rodbine Lazarini) stavbne dediščine, tri enote tehnične dediščine, dve enoti naselbinske dediščine

(Smlednik – vas in Zbilje – vaško jedro) in ena enota kulturne krajine (Katarina), ena ter ena enota vrtno arhitekturne dediščine (park gradu Goričane).

5.1.4 Nesnovna kulturna dediščina⁵

Po Unescovi Konvenciji o varovanju nesnovne kulturne dediščine nesnovna kulturna dediščina pomeni prakse, predstavitve, izraze, znanje, veščine in z njimi povezane orodja, predmete, izdelke in kulturne prostore, ki jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prepoznavajo kot del svoje kulturne dediščine. Skupnosti in skupine nesnovno kulturno dediščino, preneseno iz roda v rod, nenehno poustvarjajo kot odziv na svoje okolje, naravo in zgodovino ...

Delovne šege

Te so ohranjene v manjši meri, saj le ponekod še ličkajo koruzo. Oživljajo pa jih nekatera društva, ampak le v obliki prireditve. V ta sklop bi lahko šteli Flancanje v Smledniku, saj je Društvo Slovenski center za ustno zgodovino obudilo tradicijo spomladanske izmenjave sadik.

V ta sklop sodi tudi Čebelarstvo Bukovšek⁶, ki na Golem Brdu čebelari že skoraj sto let, vzrejajo matice ... Začetnik čebelarjenja Alojz Bukovšek starejši je prav zaradi razvoja te dejavnosti in vzrejanja matic postal eden prvih častnih občanov v Medvodah.

Navade ob prelomnih življenjskih dogodkih

Navade ob rojstvu otroka so se izgubile, vse to je omejeno na družino in ožje sorodstvo. Z veseljem pa v večini vasi ohranjajo šranganje ob poroki. Vse se dogaja po dogovoru, je pa v vsaki vasi kaj drugače.

Zanimivo je tudi, da različni godci in glasbene skupine, ki jih najemajo za vodenje ohceti, uporabljajo v animaciji stare igre in šale.

Tudi pogrebi niso več taki kot nekoč. Odkar se je vse preneslo v mrliške vežice, ni več tradicionalnega obreda, ko so nesli krsto s pokojnikom od domače hiše do pokopališča in se je sprevod pri zadnjem križu ali kapelici v vasi ustavil in je mežnar prosil pogrebce, naj pokojniku odpustijo, če je komu kaj žalega storil. Le v malo primerih se še sliši glasna molitev v vežici ob pokojnem.

Osebna praznovanja

Medtem ko so nekoč šli marsikomu za rojstni dan, še večkrat pa za god ofirat, zdaj ob okroglih obletnicah slavljencem in slavljenkam postavljajo mlaje. Nekateri imajo prav domiselno opremo.

⁵ Informatorji: Anton Merjasec, Pirniče, France Bonča in Joži Kumer, Hraše, Jože Šiler, Zbilje, Franci Plešec, Alenka Perme in Jože Čuk, Sora in Sv. Katarina, Iztok Žebovec in Doroteja Bizant, Preska

⁶ Borko, Marko (2014). Vzrejevalec čebeljih matic Alojz Bukovšek mlajši. Slovenski čebelar, letnik 116, številka 11, str. 368-371.

Dediščina v povezavi s katoliško vero

Izstopajoča dediščina v Smledniku je pritrkavanje, ki ga gojijo že več kot šestdeset let. Več o tem je napisanega v Če spoštujemo preteklost, bo svetla naša prihodnost (str. 253–257). Nastopajo tudi na eminentnih dogodkih in sodelujejo z Glasbenonarodopisnim inštitutom SAZU.

Pritrkavajo tudi po drugih župnijah v medvoški občini.

Skupina pritrkovalcev v Smledniku že desetletja pred veliko nočjo postavlja tudi kulisni božji grob, delo Valentina Šubica iz leta 1890. France Bonča se spominja, da so pred desetletji postavljali tudi stari, nekoliko manjši božji grob, če niso imeli dovolj časa za velikega, vendar mali sedaj ni več ohranjen.

Božji grob postavljajo tudi v drugih župnijah, vendar nikjer drugje ni tako velik in postavitvev tako zahtevna.

Tradicija v Smledniku, ki se je po drugi svetovni vojni prekinila, zadnja desetletja pa se je obnovila, je molitev križevega pota na Kalvariji, seveda kadar ne dežuje. Redno je ob nedeljah v postnem času ob dveh popoldne, občasno tudi ob petkih zvečer po maši, posameznike pa lahko vidimo marsikdaj stati pred kapelicami.

V Sori molijo križev pot ob nedeljah po podružnicah, začnejo na Jeprci, ki je najnižje, in končajo na Osolniku.

V naših vaseh se še ohranja izdelovanje butaric za cvetno nedeljo. V Smledniku jih Metod Ferbar izdeluje po tradicionalnem gorenjskem načinu, torej s sedmimi vrstami lesa oz. rastlin, v Hrašah pa Budnarjevi izdelujejo tako imenovane ljubljanske butarice, za katere so značilni pobarvani oblanci. Tudi v Zbiljah izdelujejo gorenjske butarice; še pred nekaj leti (v času župnika Rafka Kralja) so tekmovali, kdo bo naredil večjo.

Tudi v drugih župnijah še živi izdelovanje butaric, in sicer na oba načina: izdelujejo tako gorenjske kot ljubljanske.

Ohranja se tudi navada blagoslavljanja ognja na veliko soboto zjutraj in potem raznos po domovih, kjer to želijo. Nosijo ga ali ministranti ali tisti, ki raznašajo verski tisk, ključarji in mežnarji; ponekod pa pridejo iz hiš, kjer hočejo imeti blagoslovljen ogenj, sami ponj.

Na veliko soboto je seveda ohranjen tudi blagoslov velikonočnih jedil, in sicer čez dan po vaseh, ob petih popoldne pa v župnijski cerkvi, le v župniji Preska imajo blagoslov le v župnijski cerkvi, seveda pa ob različnih urah dneva.

V vseh župnijah sta tradicionalni procesiji za veliko noč in za praznik sv. Rešnjega telesa; prva na veliko noč pred jutranjo mašo, druga je bila vedno po maši. Do leta 1948 je bila v Smledniku na praznik, potem je župnik prosil škofa, če jo lahko prestavi na nedeljo, zadnja leta pa je spet včasih na praznik, vendar po večerni maši, ne po jutranji. Tudi bandera, ki jih nosijo v procesiji in hodijo verniki iz posameznih vasi za njimi, so zelo stara, lepa in sorazmerno dobro ohranjena. Le to se izgublja, da bi jih nosili neporočeni fantje, kar je bilo nekoč pravilo.

Telovska procesija je tudi v drugih župnijah po maši, večinoma jo ohranjajo v nedeljo po prazniku.

Za telovsko procesijo je tudi značilno, da – vsaj v Smledniku – provobhajanke prejšnjega leta pripravijo cvetove in jih potresajo pred oltarji, kjer župnik bere evangeljski odlomek in moli.

Miklavževanje pripravljajo v vseh župnijah po posameznih vaseh. Se je že zgodilo, da se je dogajanje izrodilo v pijančevanje, s čimer so udeleženci naredili veliko škode sami ideji, potem pa so stvari vzeli v roke v društvu, običajno turističnem, in poskrbeli, da je bilo vse dostojno. V prav posebno smer pa je šla prireditev v Goričanah, kjer je iz miklavževanja nastala turistična prireditev Noč parkeljnov v Goričanah.

Obsežne jaslice so v župniji Smlednik le v farni cerkvi, postavlja pa jih skupina mladih. Postavijo jih pri Marijinem oltarju blizu vhoda v cerkev na kar veliki površini. Prejšnja desetletja so se postavljavci menjali, običajno so bile to posamezne družine ali krasilci cerkve.

Jaslice postavljajo tudi v drugih župnijah, povsod se organizirajo skupine, ki to delo opravijo, ponekod so stalne, drugod se pogosteje menjajo.

Posvetne šege

Šemljenje za pusta obstaja še povsod, le s pustnega torka se je premaknilo na pustno soboto; pravzaprav na pustno soboto hodijo otroci našemljeni po vasi, prirejajo se pustovanja za odrasle, na pustni torek pa se otroci našemijo za v vrtec in šolo.

Gregorjevo je domač praznik zaljubljenih in je ob Sori še živo in se dodatno oživlja, zlasti je dejavno Kulturno društvo Sejalec umetnosti. Lučko spustijo po vodi, po Sori pa tudi po njenih pritokih. V jajčne lupine dajo laneno olje ali iz čebeljega voska narejeno svečko ter prižgejo in se to vozi po Sori in potokih. Društvo zdaj izdeluje različne izdelke, tudi gnezdece iz sena kakor za ptičke in potem tja dajo svečko.

Kresovanje na predvečer godu sv. Janeza Krstnika je živo še v Hrašah, kjer tudi obujajo stare navade in pripovedujejo bajke, druge so ga prestavili na predvečer državnega praznika.

Posebno poglavje so stare otroške igre, ki so bile še žive pred dvajsetimi leti (takrat so se jih igrali moji otroci), zdaj pa jih ohranjajo zlasti v KUD »Oton Župančič« Sora pa tudi v nekaterih osnovnih šolah, npr. v Smledniku, kjer imajo folklorne krožke. Te igre so: zemljo krast, ristanc, gumitvist, ravbarji in žandarji, slepe miši, trden most ... Posebno veselje so otroške igre ob veliki noči, pravzaprav bi jim lahko rekli družinske igre, saj ne sodelujejo pri njih le otroci. To sta predvsem fucanje in valjenje pirhov.

V naših vaseh je tudi bogata slovstvena folklor.

V vseh vaseh se še vedno uporabljajo stara hišna imena, tudi v starem središču Medvod, prav tako so še živa ledinska imena. Med ljudmi še živijo stare legende in pripovedke, marsikatera je bila še v zadnjih dvajsetih letih zapisana tako v šolskih glasilih kot v zbornikih, npr. v zvezi z moriščem pri Krvavem znamenju na polju pod Valburgo, o Starem gradu, Šmarni gori, roparskih vitezh z Jetrbenka ... Spomin na roparske viteze z Jetrbenka po svoje oživlja tudi vsakoletni Pohod po poteh roparskih vitehov, ki ga organizira TD Žlebe.

Tudi narečje je še živo, le med mladimi nekako izginja, saj raje govorijo v slengu ali splošnem pogovornem jeziku.

Seveda se ohranja petje ljudskih pesmi, pa ne le v organiziranih zborih, ampak tudi po družinah, kjer imajo veselje za to. Pojavljajo se tudi vedno nove in nove ljudske pesmi, za katere sicer zdaj še poznamo avtorje ...

Za Pirniče se je ohranilo tudi staro norčavo ime Na Telečjem:

Tele je pojedlo berača

Blizu križa v Brezovcu so obešali obsojence. Nekoč je berač prišel do obešenega in opazil, da ima dobre škornje. Hotel mu jih je sezuti, vendar jih ni mogel, zato je obešenemu odrezal nogi. Šel je v vas, na kmetiji prosil za prenočišče; dovolili so mu, da je prespal v hlevu. Zjutraj odšel, vendar je v hlevu pozabil škornje, v katerih pa so bile še vedno obsojenčeve noge. Ko so domači zjutraj prišli v hlev in videli škornje, v njih noge, berača pa nikjer, se je razširila govorica, da je tele pojedlo berača.

Na Zg. Senici KUD Fran Saleški Finžgar Sp. Senica vsakih nekaj let že več kot petdeset let uprizarja dramo F. S. Finžgarja Veriga, ki je nastala po resničnih dogodkih prav v tem kraju in v avtentičnem okolju.

5.1.5 Nesnovna kulturna dediščina – osebe, ki so dosegle več⁷

Peter Seebach (Smlednik, ok. 1500–Gornji Grad, 25. decembra 1568), duhovnik, škof, vir Slovenska biografija (SB)

Janez Krstnik Skerpin (domnevno v Medvodah ok. 1670–Ljubljana, 21. februarja 1715), duhovnik, nabožni pisatelj (SB)

Matija Kavčič (Medvode, 18. septembra 1802–Ljubljana, 11. oktobra 1863), slovenski pravnik in politik (gl. V zavetju sv. Marije Magdalene, življenje vasi Praše pri Kranju, str. 82, SB)

Jožef Bevk (Sora, 4. marca 1811–Podšentjur, 19. decembra 1860), duhovnik in kmetovalec

Andrej Čebašek (Moše, 14. novembra 1820–Ljubljana, 27. januarja 1899), bogoslovni profesor in duhovni pisatelj (zbornik KS Smlednik, str. 67–69)

Franc Pustavrh (Topol pri Medvodah, 4. decembra 1827–Sela pri Kamniku, 22. oktobra 1871), slikar in duhovnik (SB)

Jakob Aljaž (Zavrh, 6. julija 1845–Dovje, 4. maja 1927), duhovnik in glasbenik (gl. zbornik KS Smlednik, str. 73–75)

⁷ Pripravila Marjeta Žebovec

- John M. Sonc** (Smlednik, 7. junija 1861–Šentpavel, novembra 1915), duhovnik, misijonar, izseljenski organizator (SB)
- Alojzij Sachs** (Medvode, 28. maja 1869–Ljubljana, 13. novembra 1910), glasbenik, vir: Slovenska bibliografija (SB)
- Vinko Krek** (Smlednik, 20. januarja 1874–točen datum smrti neznan; bil je vojak na vzhodni fronti med prvo svet. vojno, 7. januarja 1920 razglašen za mrtvega), učitelj, skladatelj (gl. zbornik KS Smlednik, str. 368)
- Ivan Krstnik Žibert**, krstno ime Avguštin (Preska, 5. junija 1874–Ljubljana, 8. septembra 1945), duhovnik benediktinec, bibliotekar (SB)
- Janez Knific** (Hraše, 8. julija 1875–Ljubljana, 8. junija 1950), duhovnik, profesor matematike in ravnatelj škofijske klasične gimnazije v Škofovih zavodih (gl. zbornik KS Smlednik, str. 77–78)
- Frančišek Dobnikar** (Topol pri Medvodah, 10. oktobra 1878–Ljubljana, 12. junija 1901), risar, bogoslovec (SB)
- Fran Ločniškar** (Zbilje, 4. decembra 1885–Ljubljana, 29. avgusta 1947), učitelj in mladinski pesnik in pisatelj (gl. V zavetju sv. Marije Magdalene, življenje vasi Praše pri Kranju, str. 212)
- Vinko Zor** (Vaše pri Medvodah, 7. julija 1892–Preska pri Medvodah, 2. marca 1964), duhovnik in prosvetni delavec (SB)
- Ivan Nepomuk Zore** (Valburga, 20. aprila 1893–Maribor, 8. junija 1987), duhovnik, jezuit, bogoslovni profesor (gl. zbornik KS Smlednik, str. 79)
- Janko Dolinar** (Smlednik, 7. marca 1895; umrl je v tujini, datuma smrti nam ni uspelo dobiti), kmetijski strokovnjak in strokovni pisatelj (gl. zbornik KS Smlednik, str. 370–371)
- Janko Vertin** (Preska, 12. maja 1897–Ljubljana, 17. 1. 1983), muzealec in izdelovalec maket (SB)
- Ivan Jenko** (Smlednik, 3. decembra 1925–Ljubljana, 18. januarja 1986), ekonomist, predavatelj na Visoki šoli za socialno delo in njen direktor, velja za ustanovitelja Fakultete za socialno delo (gl. zbornik ob dvestoletnici osnovne šole v Smledniku, str. 171)
- Janez Ferbar** (Smlednik, 22. oktobra 1939–Ljubljana, 21. decembra 2000), univerzitetni profesor fizike (gl. zbornik ob dvestoletnici OŠ v Smledniku, str. 172–173)
- Janez Tome** (Preska, 19. decembra 1942–Škofja Loka, 15. decembra 2002), učitelj glasbe, skladatelj, muzikoterapevt (vir: http://www.kud-fofite.kdmedvod.com/?page_id=1842)
- Brigita Juvan**, likovna ustvarjalka, rezbarka. Nimam podatka, kdaj je bila rojena, umrla je leta 2013. Povezava do zapisa o njej: <http://arhiv.gorenjskiglas.si/article/20070311/C/303119990/od-izdelkov-iz-makaronov-do-neponovljivih-skulptur>

5.1.6 Društveno življenje v krajih občine Medvode

Zakonodaja omogoča, da društvo lahko ustanovijo najmanj tri poslovno sposobne fizične oziroma pravne osebe. Namen ustanovitve in delovanja društva ni pridobivanje dobička. Presežke prihodkov nad odhodki iz vseh dejavnosti in drugih virov društvo trajno namenja za uresničevanje svojega namena in ciljev ter jih ne deli med člane.

V občini Medvode ima sedež⁸ kar 139 društev. Malo manj kot polovica (62) med njimi je športnih društev, med njim pa je kar 22 društev, ki svojim članom omogočajo rekreativno ukvarjanje s športom. Izstopa podatek, da imamo v občini Medvode kar štiri planinska društva: v Medvodah imajo sedež tri društva (Gorniški klub Jakob Aljaž, Planinsko društvo Medvode in Akademsko planinsko društvo), v Smledniku pa deluje Planinsko društvo Jeglič.

Med društvi, ki so ustanovljena za pomoč ljudem, izstopajo gasilska društva, ki delujejo v Preski, Sori, Zgornjih Pirničah, Zbiljah, Smledniku in Spodnjih Pirničah. Tudi upokojenska društva lahko na nek način umestimo v to kategorijo, saj se med drugim svojim članom nudijo pomoč pri premagovanju težav zaradi staranja. Upokojenka društva delujejo v Medvodah, Pirničah in Smledniku.

Izjemno bogato je tudi kulturno umetniško delovanje, saj lahko v registru najdemo kar 21 društev s sedežem v občini Medvode. Med njimi je poleg Občinske kulturne zveze, ki skrbi za povezavo njihovih dejavnosti, še pet dramskih društev, 5 glasbenih društev, preostala društva, ki imajo bolj široko paleto dejavnosti, pa delujejo v kar devetih krajih širom občine Medvode.

Presenetljivo velik je interes krajanov za napredek, saj turistična društva delujejo kar v enajstih krajih širom občine, v Medvodah deluje tudi društvo za medsosedsko pomoč in združenje kmetov, na Zbiljah pa tudi društvo za oživljanje starih običajev.

Pregled društvenega življenja v občini Medvode je izjemno navdušujoč. Potrjuje izjemno zavzetost občanov za osebni razvoj ter splošen napredek v bivalnem okolju. Opazna je decentralizacija društvenih dejavnosti širom občine. Medvode kot občinski upravni center niso center društvenih aktivnosti, so le eden od krajev v občini, kjer tudi potekajo društvene aktivnosti. Temu je tako, ker v glavah ljudi še vedno vztraja pretekla upravna ureditev na več manjših občin kot tudi aktualna cerkvena členitev ozemlja občine razdelitev na štiri fare.

5.2 ANALIZA ZADOVOLJSTVA UPORABNIKOV

V Knjižnici Medvode smo od 14. marca 2019 do 8. aprila 2019 merili zadovoljstvo naših uporabnikov in sicer smo raziskali populacijo uporabnikov, starejših od 18 let. V anketi je sodelovalo 213 anketirancev. Uporabili smo kvantitativno metodo anketiranja: izbrali smo tehniko pisnega anketnega vprašalnika, s katerim so uporabniki Knjižnice Medvode ocenili večje število trditev. Tako smo lahko ocenili učinkovitost, uspešnost in kakovost izvajanja knjižničnih storitev, kar nam posredno sporoča oceno zadovoljstva uporabnikov. Uporabili smo uveljavljeno metodo SERQUAL. Za statistične izračune in analize smo uporabili program SPSS.

⁸ <http://mrrsp.gov.si/rdrubjave/dr/index.faces>

5.2.1 Splošna ocena zadovoljstva uporabnikov Knjižnice Medvode

Anketiranci so v splošnem zelo zadovoljni s storitvami Knjižnice Medvode ($M=4,50$), so pripravljene tudi v prihodnje ostati njen uporabnik ($M=4,75$), prav tako pa so njene storitve pripravljene priporočati svojim znancem in prijateljem ($M=4,45$).

Med razlogi, da se anketiranci odločajo za uporabo Knjižnice Medvode in ne katere druge splošne knjižnice, je bližina njihovem bivališču. Uporabniki iz bolj oddaljenih krajev pa se za obisk Knjižnice Medvode odločajo zaradi njene lokacije ob prometnicah na njihovih poteh na delo ali v šolo ter urejenih parkirišč v neposredni bližini knjižnice. Med pomembnimi razlogi za obisk Knjižnice Medvode anketiranci navajajo zadovoljstvo s ponudbo njenih storitev, med pogostimi razlogi pa so tudi: prijaznost zaposlenih ter vzdušje in prostor v knjižnici.

Zgoraj navedeni razlogi za obisk Knjižnice Medvode se izkazujejo tudi z visokimi ocenami zadovoljstva s posameznimi dejavniki kakovosti prostora in opreme knjižnice, ki jih lahko z uporabo faktorске analize dobro izrazimo z dvema kazalcema zadovoljstva: fizični dostop in prostori v knjižnici. Prvega sestavljajo dejavniki kakovosti, ki pojasnjujejo možnost parkiranja v bližini knjižnice, dostopa gibalno oviranih ter prisotnost zadostnega števila usmerjevalnih napisov za gibanje po notranjosti knjižnice. njegovo raznolikost in atraktivnost. Drugi kazalec kakovosti pa sestavljajo dejavniki, ki vplivajo na zadovoljstvo uporabnikov s posameznimi deli knjižnice (izposojevalni pult, čitalnice, igralnica, sanitarije).

5.2.2 Zadovoljstvo s ponudbo knjižničnega gradiva

Izposoja knjižničnega gradiva ostaja še vedno glavna, najbolj iskana in najbolj uporabljena knjižnična storitev. Najvišje je ocenjeno zadovoljstvo z otroškim in leposlovnim gradivom, nekoliko nižja pa je ocena zadovoljstva s strokovnim gradivom.

Zadovoljstvo s ponudbo knjižničnega gradiva smo merili z večjim številom spremenljivk, s katerimi smo popisali posamezne dejavnike kakovosti ponudbe. Povprečna ocena zadovoljstva s ponudbo knjižničnega gradiva je prav dobra (4,21), ob tem da so ocene zadovoljstva s pestrostjo izbire gradiva, z informacijami o gradivu, njegovo dostopnostjo in urejenostjo nadpovprečne.

Z uporabo faktorске analize smo ugotovili, da lahko večje število dejavnikov zadovoljstva s ponudbo knjižničnega gradiva dovolj dobro izrazimo z dvema kazalcema zadovoljstva s ponudbo gradiva: izbira gradiva in dostop do gradiva

Prvega sestavljajo dejavniki kakovosti, ki pojasnjujejo informacije o gradivu, njegovo raznolikost in atraktivnost. Drugi kazalec kakovosti pa sestavljajo dejavniki kakovosti, s katerimi so pojasnjeni posamezni dejavniki prostora, kjer se hrani gradivo, ki je v prostem dostopu za uporabnike: občutek zasebnosti, fizična dostopnost (tudi gibalno oviranim), širina prostora med policami in njihova osvetlitev.

5.2.3 Zadovoljstvo s prireditvami za uporabnike v Knjižnici Medvode

Dve tretjini anketirancev se prireditve, ki so namenjene predstavitvam in popularizaciji knjižničnega gradiva, v Knjižnici Medvode ne udeležuje, čeprav prav vsi potrjujejo, da so z njimi seznanjeni. Še vedno so lokalni mediji, ki pogosto poročajo o delovanju knjižnice, tisti, ki z obvestili o dogajanju v knjižnici sežejo najbolj globoko med potencialne obiskovalce prireditve, saj imajo elektronska sporočila knjižnice in njena socialna omrežja, vsaj zaenkrat je tako, manjši doseg. Anketiranci med razloge, da se knjižničnih prireditve ne udeležujejo, v prvi vrsti izpostavljajo zlasti preobremenjenost s vsakodnevnimi obveznostmi kot tudi njihovo neusklajenost z termini prireditve.

Med anketiranci, ki se prireditve udeležujejo, so najbolj priljubljene potopisne in domoznanske vsebine, visok je tudi delež anketirancev, ki prihajajo na prireditve za otroke.

Zadovoljstvo s ponudbo knjižnih prireditve smo merili z večjim številom spremenljivk, s katerimi smo popisali posamezne dejavnike kakovosti te storitve. Povprečna ocena zadovoljstva s storitvami je prav dobra (4,10), ob tem da so ocene zadovoljstva z informacijami o prireditvah (pravočasnost, vsebina) in vzdušjem na prireditvah, ki ga ustvarja videz prostora, nadpovprečno visoke.

5.3 SWOT (4P) ANALIZA ELEMENTOV, KI VPLIVAJO NA DELOVANJE KNJIŽNICE MEDVODE

Cilj SWOT analize je, da Knjižnica Medvode v strateškem obdobju 2020-2026 gradi na prednostih, odpravi pomanjkljivosti, izkoristi priložnosti ter se izogne preprekam (4P)

5.3.1 Prednosti

Organizacija dejavnosti

- Knjižnica Medvode ima obsežno knjižnično zbirko, s katero zagotavlja storitev izposoje za celotno območje Občine Medvode
- Knjižnica Medvode, izhaja iz tradicije knjižničarstva v Medvodah kot tudi stoletne knjižnične tradicije v Ljubljani, saj je današnji javni zavod leta 2009 nastal na temeljih krajevne Knjižnice, ki je bila del Knjižnice Lj-Šiška, po reorganizaciji ljubljanske knjižnične mreže pa del Mestne knjižnice Ljubljana, svojo prihodnost gradi na zagotavljanju bogate knjižnične zbirke ter razvoju inovativnih informacijskih storitev in projektov.
- Knjižnica Medvode ima vzpostavljeno celovito bazo gradiva in članov v sistemu COBISS SKMED, ima vzpostavljen notranji poslovni informacijski sistem, nabavo in obdelavo gradiva, informativno spletno stran ter samostojne strani v socialnih omrežjih, oblikovane interne pravilnike in navodila za delo z uporabniki in drugo poslovanje ter vzpostavljen sistem varovanja osebnih podatkov.
- Knjižnica Medvode ima vzpostavljen sistem notranje kontrole pri uporabi javnih sredstev.
- Knjižnica Medvode oblikuje učinkovite delovne in projektne skupine, ki preko skupnega strokovnega dela dosežajo postavljene cilje.

Uporabniki

- Temelji dejavnosti knjižnice so politika gradnje zbirke knjižničnega gradiva, njegov prost dostop, enotna postavitve in označevanje ter definirani roki izposoje.
- Knjižnica Medvode z vrsto brezplačnih kulturnih in izobraževalnih dejavnosti svojim uporabnikom omogoča nadgradnjo njihovega znanja in osebno rast.
- Knjižnica Medvode uporabnikom ponuja dostop do brezžičnega omrežja ter omogoča uporabo knjižničnih storitev z oddaljenim dostopom.
- Knjižnica Medvode vzpostavlja okolje za učenje, kreativnost, sprostitev, druženje, tako imenovani tretji prostor oz. dnevno sobo lokalne skupnosti.

Sodelovanje in vključenost v zunanje okolje

- Knjižnica Medvode je edina profesionalna kulturna organizacija v lokalnem okolju, ki se z ostalimi deležniki in zunanjimi partnerji (organizacijami, podjetji, združenji, društvi in posamezniki) povezuje na lokalni in nacionalni ravni v obliki strokovnih, promocijskih, izobraževalnih in kulturnih dejavnosti.
- Knjižnica Medvode prevzema naloge sodobne knjižnice, skupaj z novimi priložnostmi za razvoj uporabniških storitev, ima prostore za izvajanje dejavnosti in določeno opremo, s katero lahko skrbi za podporno dejavnost lokalne skupnosti.
- Knjižnica Medvode vzpostavlja komunikacijo s potencialnimi donatorji posebnega knjižničnega gradiva, predvsem domoznanske narave, ter se za podporo bralnim projektom povezuje gospodarskimi družbami v lokalni skupnosti in tudi širše v regiji.

Kadri

- Knjižnica Medvode ima dovolj velik kadrovskega potencial v številčnosti kadra, pestri izobrazbeni strukturi, visoki povprečni izobrazbi in koncentraciji znanja, prenosu znanja med zaposlenimi in motiviranosti zaposlenih.
- Knjižnica Medvode v sodelovanju z Učnim Centrom, IZUM, ZBDS in Združenjem splošnih knjižnic zagotavlja ustrezno strokovno izobraževanje in usposabljanje zaposlenih za nove storitve in za nove ciljne skupine uporabnikov ter za uporabo napredne IKT.

Delovna in notranja razmerja

- Obveščanje zaposlenih in komuniciranje med zaposlenimi je vzpostavljeno: intranet, strokovni kolegij, skupni dokumenti, notranja e-pošta, dnevni neposredni stik vodje z zaposlenimi.
- Knjižnica Medvode izvaja redne letne razgovore zaposlenih, kar omogoča dober pregled delovnih ciljev z nadrejenim in lažjo refleksijo strokovnega razvoja in napredovanja zaposlenih.

5.3.2 Pomanjkljivosti

Organizacija dejavnosti

- Knjižnica Medvode je v veliki meri prostorsko premajhna, zmanjkuje prostora knjižnično zbirko, ima neustrezen prostor za prireditve, ni prostora za upravo, nabavo ter obdelavo knjižničnega gradiva.

- Knjižnica Medvode že krepko zaostaja za nekaterimi osrednjimi knjižnicami v regiji, saj nima vgrajenih sistemov v podporo samostojne uporabe knjižnice: tehnologija RFID, knjigomat, sistem za avtomatizirano izposajo 24/7.
- Organizacijska struktura knjižnice izhaja iz obdobja razdruževanja z MKL. Organizacijska kultura še vedno odseva delovanje organizacije v pogojih krajevne knjižnice z dominantno funkcijo izposoje in zapostavljenim položajem preostalih knjižničnih vlog.
- Čutijo se posledica gospodarske krize v državi ter finančnih težav ustanoviteljice. Znižana sredstva za nakup gradiva v tem obdobju se ob izboljšanju stanja gospodarstva in rešenih finančnih težav ustanoviteljice niso vrnila na predkrizni nivo. V začetku leta 2020 smo se soočili s pandemijo kužne bolezni, katere posledice bomo občutili najmanj do konca strateškega obdobja.

Uporabniki

- Zaradi prostorske stiske v Knjižnici Medvode je otežena izvedba novih storitev, zmanjkuje prostora za postavitev gradiva, primanjkuje prostora, namenjenega dejavnostim in druženju uporabnikov. Oteženo je tudi upravno in vodstveno delo kot tudi delovanje nabave knjižničnega gradiva.
- Optimizacija dejavnosti, ki jih za uporabnike pripravljamo v Knjižnici Medvode ni optimalna, pogosto je na meji improvizacije, kar zmanjšuje obseg in kakovost prireditvenih dejavnosti, še posebej se izpostavlja izobraževalne vsebine.
- Sodelovanje in vključenost v zunanje okolje/Zunanji dejavniki
- Sredstva ustanoviteljice za gradivo, stroške dela ter stroške materiala in storitev, ki jih zagotavlja ustanoviteljica ne zadoščajo za pokritje vseh programskih stroškov, omejeni pa smo tudi z višino prihodkov lastne dejavnosti javne službe (članarine, zamudnine). Tako smo ves čas omejeni s sredstvi za razvoj storitev, ki nam jih, poleg storitve izposoje, nalaga zakonodaja.
- Vzpostavljanje sodelovanja z nekaterimi zunanjimi partnerji (MK RS, NUK, IZUM) je pogosto oteženo, ker ni jasnih protokolov komuniciranja oz. se ti pogosto spreminjajo

Kadri

- V Knjižnici Medvode razmerje med strokovnimi delavci bibliotekarji/knjižničarji ni ustrezno, kar se kaže v opazni neenakomerni obremenjenosti kadrov ter razporeditvi nalog in pogojev za delo na primerljivih DM.
- V Knjižnici Medvode ni možnosti prenosa znanja in veščin med generacijami zaposlenih. Trenutno je več kot polovica zaposlenih le nekaj let pred upokojitvijo, njihovo nadomeščanje pa bo možno šele po odhodu v pokoj.
- navkljub dejstvu, da se je krizno obdobje že zaključilo.
- Obseg delovnih obveznosti zaposlenih v Knjižnici Medvode se vedno bolj povečuje. To je posledica povečevanja obiska uporabnikov in njihovim potrebam po gradivu, kaže pa se tudi večja obremenjenost zaradi razvoja novih storitev.
- Obseg in nove vsebine knjižničarskega dela zahtevata pridobivanja vedno novih znanj, za izobraževanje pa pogosto zmanjkuje časa.
- Nestimulativen plačni sistem in način ocenjevanja delovne uspešnosti, ni možnosti nagrajevanja za dobro opravljeno delo.

- Podcenjena delovna mesta plačnega razreda J delujejo nestimulativno.

Delovna in notranja razmerja

- Komunikacijske poti med zaposlenimi so pogosto nejasne, pogosto so izrazito na ravni neslužbenih stikov, in nepregledne.
- Premalo vsakršne komunikacije pri prenosu dobrih praks in reševanju konfliktnih situacij z uporabniki.

5.3.3 Priložnosti

Organizacija dejavnosti

- Organizacijska struktura Knjižnice je oblikovana horizontalno, kar se odraža z izjemno fleksibilnostjo organizacije, da zaznava trende razvoja v lokalni in tudi širši skupnosti ter stroki in nanje in nanje proaktivno odgovarja s svojo vizijo in strategijo.
- Knjižnica Medvode se odziva na inovativne predloge za uporabo novih informacijskih tehnologij, saj s tem povečuje dostopnost do storitev knjižnice, sodeluje pri razvoju novih e-storitev in povečuje svojo prisotnost prek spleta in socialnih omrežij.
- Knjižnica Medvode vidi priložnost za povečanje dostopnosti knjižničnih storitev za občane iz bolj oddaljenih delov občine, tudi za uporabnike s posebnimi potrebami, v promociji dostave gradiva na dom ter z večanjem števila premičnih zbirk. S tem bi se dopolnila ponudba knjižničnih storitev, ki se izvajajo na naslovu zavoda, z bibliobusom na petih postajah ter na dveh premičnih zbirkah (Kulturni dom Medvode in Župnijski zavod sv. Janeza Krstnika).
- Knjižnica Medvode se z oglaševanjem ter še z vedno novimi oblikami promocije, ki se lahko odvija tudi izven lokacije zavoda, usmerja v lokalno v okolje, v njem krepi svoj vpliv, hkrati s tem pa širi mrežo svojih podpornikov in zagovornikov.

Uporabniki

- Ponudba knjižničnega gradiva se s prihodom elektronskih knjig (e-knjiga, zvočnice) razširja in pomeni dostop do novih uporabnikov, ki so večji delovanja v virtualnem prostoru.
- Knjižnica ima priložnost razvijati uporabniške storitve pod enotnim geslom »Sotočje znanja in kulture« in se tako poveže s ključno vizijo občine, ki znotraj sotočja dveh rek s svojimi rešitvami vzpostavlja osrednje mesto srečevanja občanov, kar pa je hkrati tudi ena od knjižničnih vlog.
- V času pešanja gospodarske moči zaradi pandemije in v pričakovanju ciklične depresije gospodarske rasti, so knjižnične storitve, prilagojene socialno ogroženim skupinam uporabnikov, eden od pomembnih socialnih korektivov.
- Knjižnica Medvode se v svojem delovanju usmerja tudi na skupine občanov, ki knjižnice še ne uporabljajo.
- Gibanje prebivalstva kaže na potrebo, da bodo v obdobju strateškega načrta potrebne posebne zbirke in storitve za tuje državljane v občini Medvode.

Sodelovanje in vključenost v zunanje okolje

- Knjižnica Medvode vidi priložnost za doseg svojih strateških ciljev v sodelovanju in partnerstvu s knjižnicami znotraj območnosti kot tudi širše znotraj celotne države (NUK in IZUM). Priložnosti vidimo v povezovanju pri nabavi knjižničnega gradiva, razvoju in postavitvi

zahtevnejše tehnološke opreme (knjigomati, izposoja 24/7, RFID) ter v širitvi novih storitev v virtualnem okolju.

- Ko gre za lokalne, nacionalne ter mednarodne projekte, zlasti v okviru EU, skupne nastop na sejnih in drugih dogodkih, kar bi pomembno pomagalo pri doseganju strateških ciljev Knjižnice Medvode, priložnosti vidimo v sodelovanju in partnerstvu z občino ustanoviteljico, zavodi in nevladnimi organizacijami v občini in regiji.
- Knjižnica Medvode vidi javno-zasebna partnerstva, sponzorstvo, donatorstvo kot nove oblike pridobivanja sredstev za razvoj in tudi bolj kvalitetno izvajanje obstoječih storitev.
- Knjižnica Medvode zna zaznati raznolikost, drobne posebnosti in potrebe posameznih krajev v občine ter jih zna povezati in predstaviti na enem skupnem mestu – knjižnici.

Kadri

- V Knjižnici Medvode je visoka koncentracija različnih znanj med zaposlenimi. Knjižnica Medvode je usmerjena k razvoju odličnosti pri delu z uporabniki. Zaposleni so usposobljeni za svetovanje ciljnim skupinam uporabnikov knjižnice ter tako vplivajo na kakovost življenja posameznikov in lokalne skupnosti kot celote.
- Knjižnica Medvode s programi prostovoljnega dela vključuje v izvajanje svojih storitev tudi prostovoljce.

Delovna in notranja razmerja

- Knjižnica Medvode vidi trajni razvoj svoje dejavnosti v načrtnem kadrovskem managementu.

5.3.4 Prepreke

Organizacija dejavnosti

Pomanjkanje prostorov in opreme povzročata nezmožnost optimalnega zagotavljanja in izvajanja vseh zakonsko določenih dejavnosti v Knjižnici Medvode.

Širitev ponudbe e-knjig na slovenskem knjižnem trgu, ki se sedaj dopolnjuje z zvočnimi knjigami, v razvojni fazi je tudi portal e-filmov, predstavlja dodatno obremenitev razpoložljivih sredstev za knjižnično gradivo.

Razvoj na področju IKT tehnologij ima za posledico večji obseg vzdrževalnih stroškov (strojna in programska oprema, RFID, digitalizacija, hranjenje podatkov, konverzije, razvoj aplikacij), kar lahko, zaradi pomanjkanja razpoložljivih virov, upočasni razvoj knjižnice.

Uporabniki

- Vsako dodatno nižanje sredstev za knjižnično gradivo znižuje kakovost osnovne storitve za uporabnike knjižnice, saj v nekaj letih postane knjižnična zbirka zastarela, posledično pa prične upadati število uporabnikov izposoje.
- Zaradi možnega nadaljnjega zmanjševanja finančnih in človeških virov obstaja nevarnost, da začetni projekti ne bodo dokončani, nekateri že utečeni programi in storitve pa bodo opuščeni.

Sodelovanje in vključenost v zunanje okolje

- Brez zadostnih kadrovskih in drugih (finančnih, materialnih) virov v Knjižnici Medvode, kljub optimizaciji in racionalizaciji delovnih postopkov, ne bomo zmogli dovolj kakovostno izvajati celotnega obsega dejavnosti, ki jih sodobna splošna knjižnica mora zagotavljati svojim uporabnikom.
- Nestabilne družbene razmere (pandemija, finančna kriza, nestabilen politični sistem, pogoste menjave vlad, razslojenost prebivalstva) vplivajo na delovanje Knjižnice Medvode.
- Pogosto opazno nerazumevanje okolja za vlogo in pomen knjižnice za družbeno skupnost in posameznika v njej vpliva na delovanje, vidnost in prepoznavnost Knjižnice Medvode.
- Knjižnična zakonodaja ne sledi spremembam v dejavnosti in družbi in se nanje odziva prepočasi.
- Skrbi tudi relativno majhen ugled knjižničarske stroke v javnosti ter dejstvo, da se knjižničarska dejavnost v javnosti reducira zgolj v izposojo gradiva
- Zaradi zasičenosti s kulturno ponudbo v lokalnem okolju, v Ljubljani, Kranju in Škofji Loki je lahko del dejavnosti Knjižnice Medvode manj viden ciljnim skupinam uporabnikov.

Kadri

- Zaradi omejevanja virov financiranja zavoda, Knjižnica Medvode morda v vsakem obdobju ne bo imela več dovolj visoko usposobljenih sodelavcev za izvajanje kompleksnejših dejavnosti in razvoj.
- Šibka samopodoba knjižničarskih delavcev.